

POLICJA

KWARTALNIK KADRY KIEROWNICZEJ POLICJI

Volume 18, Issue 4

Year 2017

Czy Policja może stosować oprogramowanie wirusowe?

Bezpieczeństwo w ruchu drogowym — stan obecny i perspektywy

Wybrane aspekty wykorzystania psów służbowych w działaniach polskiej Policji

WYŻSZA SZKOŁA POLICJI W SZCZYTNIE

NOWOŚCI WYDAWNICZE WYDAWNICTWA WYŻSZEJ SZKOŁY POLICJI

Anna Zellma,
Edward Wiszowaty

O Policję bliższą ludziom.
Inspiracje pedagogiczne
w służbie funkcjonariuszy

ISBN 978-83-7462-592-0

oprawa twarda,
format B5,
ss. 608

J. Radosław Truchan,
Waldemar Zubrzycki,
Kamila Włodarek-Podgórska

Wybrane aspekty
zwalczania terroryzmu

ISBN 978-83-7462-600-2

oprawa twarda,
format B5,
ss. 216

Wojciech Andrzej Kasprzak

Patologie gier cyfrowych.
Studium z zakresu polityki
kryminalnej

ISBN 978-83-7462-626-2

oprawa twarda,
format B5,
ss. 320

Profilaktyka
bezpieczeństwa

Pod redakcją
Mariusza Nepelskiego,
Jarosława Struniawskiego

ISBN 978-83-7462-574-6

oprawa twarda,
format B5,
ss. 292

POLICJA

KWARTALNIK KADRY KIEROWNICZEJ POLICJI

Komitet redakcyjny: przewodniczący — Marek Fałdowski; członkowie: Jarosław Szymczyk, Michał Stępiński, Irmína Gołębiewska, Małgorzata Borowik, Krzysztof Pobuta, Waldemar Zubrzycki, Magdalena Zubańska

Zespół redakcyjny: Zbigniew Mikołajczyk (redaktor naczelny), Aneta Łyżwa (zastępca redaktora naczelnego), Agata Tyburska (sekretarz redakcji), Mariola Bil (redaktor językowy)

Redakcja wydawcy: Małgorzata Bukowska, Iwona Pac, Anika Pogorzelska (redakcja językowa), Adam Rogala (redakcja techniczna)

Recenzenci Kwartalnika Kadry Kierowniczej Policji „Policja” z 2017 r.: dr hab. Jacek Dworzecki, dr Paweł Cizek, dr Paweł Łabuz, dr Piotr Łuka, dr Wiesław Mądrzejowski, dr Mariusz Michalski, dr Monika Porwisz, dr Anna Rolka, dr Agnieszka Szottek, dr Anna Zubrzycka, mgr Artur Winnicki

Wydawca: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, 12-100 Szczytno, ul. Marsz. J. Piłsudskiego 111, e-mail: wwip@wspol.edu.pl, telefony kontaktowe: 89 621 51 50 (red. nacz.), 89 621 59 21 (zast. red. nacz.), 89 621 51 02 (sekretarz red.), fax 89 621 54 48

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno

ISSN 1640-9280

Wersją referencyjną tytułu jest wersja drukowana

Zgodnie z komunikatem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 12 grudnia 2016 r., za publikację w naszym periodyku „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” uzyskuje 6 punktów w kategorii czasopism naukowych nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor (IF).

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY / MATERIALS

Ireneusz Kobus, <i>Zmiany regulacji użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego przez Państwową Straż Rybacką</i> / <i>CHANGES IN THE REGULATION OF THE USE OF DIRECT COERCION MEASURES BY THE STATE FISHERIES GUARD</i>	2
Patrycja Jursza, <i>Kwalifikacja prawna zdarzeń drogowych</i> / <i>LEGAL QUALIFICATION OF TRAFFIC INCIDENTS</i>	7
Artur Pytel, „Ważny interes służby” jako wyrażenie nieostre / <i>“IMPORTANT INTEREST OF SERVICE” AS INDISTINCT EXPRESSION</i>	15

OKIEM PRAWNIKA / IN THE LAWYER'S EYES

Paweł Tański, Wojciech Warczak, <i>Czy Policja może stosować oprogramowanie wirusowe?</i> / <i>CAN THE POLICE USE THE VIRUS SOFTWARE?</i>	29
---	----

BEZPIECZEŃSTWO WEWNĘTRZNE / INTERNAL SECURITY

Marek Fałdowski, Mariusz Nepelski, <i>Bezpieczeństwo w ruchu drogowym — stan obecny i perspektywy</i> / <i>ROAD TRAFFIC SAFETY — THE CURRENT STATE AND PERSPECTIVES</i>	33
Jerzy Kosiński, <i>Phishing — pojęcie, objawy i ochrona</i> / <i>PHISHING — THE CONCEPT, SYMPTOMS AND PROTECTION</i>	38
Marcin Nowak, <i>Znaczenie wybranych środków przymusu bezpośredniego jako determinant bezpieczeństwa strażników gminnych (miejskich)</i> / <i>THE IMPORTANCE OF SELECTED MEASURES OF COERCION AS A DETERMINANT OF THE SAFETY OF MUNICIPAL POLICE</i>	51

POLICJA A SPOŁECZEŃSTWO / POLICE AND SOCIETY

Tomasz Łachacz, Anna Chromińska, Jessica Dziedzic, Mateusz Dudziak, <i>Bezpieczeństwo ekologiczne na pograniczu polsko-niemieckim</i> / <i>ECOLOGICAL SECURITY ON THE POLISH-GERMAN BORDER</i>	56
Paulina Pawluczuk-Bućko, <i>Wybrane prawnokarne aspekty „zakłóceń przetargów publicznych”</i> / <i>SELECTED CRIMINAL-LAW ASPECTS OF “DISRUPTIONS OF PUBLIC TENDERS”</i>	63

RAPORT Z BADAŃ / RESEARCH REPORT

Mariusz Gąsiorowski, <i>Wybrane aspekty wykorzystania psów służbowych w działaniach polskiej Policji</i> / <i>SELECTED ASPECTS OF THE USE OF SERVICE DOGS IN THE ACTIVITIES OF THE POLISH POLICE DUTIES</i>	68
Rafał Bałdyga, <i>Media jako pośrednik w relacji kibic — społeczeństwo. Ujęcie teoretyczne oraz raport z przeprowadzonych badań</i> / <i>MEDIA AS BROKER IN RELATION BETWEEN FOOTBALL FANS AND SOCIETY. THEORY AND REPORT OF SURVEY</i>	73

DOSKONALENIE ZAWODOWE / PROFESSIONAL PERFECTING

Adam Płaczek, Grzegorz Janik, <i>Zespoły medyczne Policji i ich rola w systemie ratownictwa medycznego</i> / <i>MEDICAL TEAMS OF THE POLICE AND THEIR ROLE IN THE EMERGENCY MEDICAL SYSTEM</i>	80
Artur Winnicki, <i>Efektywność pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych przez przymat obsady na stanowisku kierowania w jednostce organizacyjnej Policji i obowiązków wynikających z karty opisu stanowiska pracy</i> / <i>EFFECTIVENESS OF PERFORMING TASKS IN THE DETENTION CENTRES IN CONTEXT OF DUTY SERVICE OF ORGANISATIONAL UNITS OF THE POLICE AND RESPONSIBILITIES, WHICH RESULT FROM JOB DESCRIPTION</i>	84

BIBLIOTEKA WSPÓL / LIBRARY OF THE POLICE ACADEMY IN SZCZYTNO

Jadwiga Rykowska, <i>Problematyka rekonstrukcji wypadków drogowych. Wybór publikacji dostępnych w Bibliotece Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie</i> / <i>PROBLEMS OF RECONSTRUCTION OF ROAD ACCIDENTS. SELECTION OF PUBLICATIONS AVAILABLE IN THE LIBRARY OF THE POLICE ACADEMY IN SZCZYTNO</i>	88
---	----

FOTOKRONIKA / PHOTO CHRONICLE 91

MATERIAŁY

Ireneusz Kobus¹

Zmiany regulacji użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego przez Państwową Straż Rybacką

Streszczenie: Publikacja pod tytułem *Zmiany regulacji użycia i wykorzystania środków przymusu bezpośredniego przez Państwową Straż Rybacką* omawia regulację prawną dotyczącą stosowania przymusu bezpośredniego przez strażników zatrudnionych w tej formacji. Na początku zaprezentowano aktualną regulację tej problematyki. W dalszej części przedstawiono wszystkie regulacje tej materii, które ją poprzedzały. Były to dwie regulacje. Jedna z nich obowiązywała przed 5 czerwca 2013 r., a druga obowiązywała przed 30 stycznia 1997 r. Zarówno aktualna regulacja, jak i dwie, które ją poprzedzały, zostały omówione w zakresie: katalogu środków przymusu bezpośredniego oraz przypadków i trybu ich stosowania. Całość opracowania zakończono podsumowaniem zawierającym najważniejsze wnioski.

Słowa kluczowe: organy bezpieczeństwa wewnętrznego, Straż Rybacka, przymus bezpośredni, uprawnienia, obowiązki, regulacja prawna

Abstract: The publication entitled *Changes in the regulation of the use of direct coercion measures by the State Fisheries Service* discusses the legal regulation concerning the use of direct coercion by guards employed in this formation. At the beginning, the current regulation of this issue was presented. In the following, all the regulations of the matter that preceded it were presented. These were two regulations. One of them was in force before 5 June 2013 and the second one was in force before 30 January 1997. Both the current regulation and the two that preceded it were discussed in the scope of: catalog of direct coercive measures and cases and the mode of their application. The entire study was concluded with a summary containing the most important conclusions.

Keywords: internal security organs, Fishing Guard, direct coercion, permissions, responsibilities, legal regulation

Wprowadzenie

Państwowa Straż Rybacka² funkcjonuje na podstawie ustawy z 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym³. Niezmiennie od początku wejścia w życie tej ustawy do zadań PSR należy kontrola przestrzegania zapisów ustawy oraz przepisów wydanych na jej podstawie (art. 22 ust. 2 u.r.s.)⁴. Aby umożliwić realizację ww. zadań, ta ustawa zawsze zawierała m.in. przepisy uprawniające strażników PSR⁵ do stosowania środków przymusu bezpośredniego⁶. Celem niniejszego opracowania jest ustalenie, jakie są aktualnie oraz kiedy i w jakim zakresie zmieniały się

dotyczące PSR: 1) podstawowe przesłanki stosowania ś.p.b.; 2) katalog ś.p.b. i katalog przypadków ich użycia; 3) tryb postępowania przy użyciu lub wykorzystaniu ś.p.b. Powyższe zagadnienia zostały opracowane w wyniku analizy regulacji prawnych dotyczących tej problematyki, co pozwoliło na wyciągnięcie zaprezentowanych w podsumowaniu wniosków.

Aktualna regulacja

Aktualnie prawo użycia lub wykorzystania ś.p.b. przez PSR jest zawarte w art. 23a u.r.s., który stanowi, że: 1) w przypadkach, o których mowa w art. 11 pkt 1–3 i 8–14 ustawy z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁷ mogą oni użyć ś.p.b., o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1, pkt 2 lit. a, pkt 7, 9, pkt 12 lit. a i pkt 13 tej ustawy lub wykorzystać te środki (ust. 1); 2) użycie i wykorzystanie przez nich ś.p.b. oraz dokumentowanie tego użycia i wykorzystania odbywa się na zasadach określonych w u.ś.p.b. (ust. 3). Oznacza to, że w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań: 1) wyegzekwowanie wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez

¹ Mł. insp. dr Ireneusz Kobus — nauczyciel akademicki pełniący służbę w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Jego naukowe zainteresowania obejmują takie zagadnienia, jak: postępowanie karne, w tym skarbowe i o wykroczenia, taktyka działań dochodzeniowo-śledczych, uprawnienia organów bezpieczeństwa wewnętrznego, a także prawne aspekty zatrzymywania osób oraz stosowania przymusu bezpośredniego i użycia broni palnej. Autor kilkudziesięciu publikacji z tego zakresu, w tym kilku monografii.

Kontakt z autorem za pośrednictwem redakcji.

² Państwowa Straż Rybacka — dalej jako PSR.

³ Ustawa z 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (tekst jedn. DzU z 2015 r., poz. 652 ze zm.) — dalej jako u.r.s.

⁴ Szerzej na temat zadań PSR zob. np. I. Kobus, I. Dziugiet, *Straż leśna, łowiecka, rybacka, parku (akty prawne — komentarz do uprawnień)*, Szczytno 2008, s. 745.

⁵ Strażnik PSR — dalej jako strażnik.

⁶ Środki przymusu bezpośredniego — dalej jako ś.p.b.

⁷ Ustawa z 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jedn. DzU z 2017 r., poz. 1120) — dalej jako u.ś.p.b.

strażnika poleceniem; 2) odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność strażnika lub innej osoby; 3) przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność strażnika lub innej osoby; 4) przeciwdziałanie niszczeniu mienia; 5) zapewnienie bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; 6) ujęcie osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; 7) zatrzymanie osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; 8) pokonanie biernego oporu; 9) pokonanie czynnego oporu; 10) przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji — strażnik może użyć lub wykorzystać następujące ś.p.b.: 1) siłę fizyczną w postaci technik: a) transportowych, b) obrony, c) ataku, d) obezwładnienia; 2) kajdanki zakładane na ręce; 3) pałkę służbową; 4) psa służbowego; 5) chemiczne środki obezwładniające w postaci ręcznych miotaczy substancji obezwładniających; 6) przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej.

W zakresie kwestii szczegółowych związanych z użyciem lub wykorzystaniem ś.p.b. przez strażnika ustawa o środkach przymusu bezpośredniego aktualnie stwierdza, że:

- 1) strażnik może skorzystać z ś.p.b. wyłącznie w zakresie realizacji zadań ustawowych PSR (art. 5);
- 2) użycie lub wykorzystanie ś.p.b. powinno nastąpić w sposób niezbędny do osiągnięcia jego celów i być proporcjonalne do stopnia zagrożenia oraz ograniczać się do wyboru środka o możliwie jak najmniejszej dolegliwości (art. 6);
- 3) użycie lub wykorzystanie ś.p.b. powinno nastąpić z zachowaniem szczególnej ostrożności (tj. należy uwzględnić właściwości ś.p.b., które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia strażnika lub innej osoby) i wyrządzić możliwie najmniejszą szkodę oraz zakończyć się, gdy cel stosowania ś.p.b. został osiągnięty (art. 7);
- 4) gdy uzasadniają to okoliczności — można użyć jednocześnie więcej niż jednego ś.p.b. (art. 8);
- 5) wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 lat, oraz osób o widocznej niepełnosprawności strażnik może użyć wyłącznie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia, chyba że zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie jego lub innej osoby, a użycie siły fizycznej jest niewystarczające lub niemożliwe — wówczas strażnik może użyć innych ś.p.b., jednakże z uwzględnieniem ich właściwości oraz stanu osoby, wobec której mają być one użyte (art. 9);
- 6) ś.p.b. można użyć po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz po uprzedzeniu jej o zamiarze użycia tych środków, chyba że występuje bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności strażnika lub innej osoby lub — w przypadku prewencyjnego użycia — zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem (art. 34);
- 7) gdy nastąpiło zranienie osoby lub inne widoczne objawy zagrożenia jej życia lub zdrowia, strażnik

ma udzielić jej niezwłocznie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnić wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe⁸ (art. 36 ust. 1);

- 8) można odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy, gdy udzielenie tej pomocy może zagrozić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu strażnika lub innej osoby lub udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez strażnika czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia, a także gdy udzielenie pomocy osobie poszkodowanej zostało zapewnione przez inne osoby lub podmioty zobowiązane do jej udzielenia (art. 36 ust. 1 i 2);
- 9) w przypadku odstąpienia od udzielenia pierwszej pomocy lub gdy osoba poszkodowana sprzeciwia się udzieleniu tej pomocy — strażnik ma zapewnić wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe, przy czym nie może on odstąpić od zapewnienia udzielenia medycznych czynności ratunkowych kobiecie ciężarnej, wobec której użył ś.p.b. (art. 36 ust. 3 i 4);
- 10) gdy nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia jej życia lub zdrowia albo nastąpiła jej śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia — strażnik jest zobowiązany do zabezpieczenia miejsca zdarzenia (także przed dostępem osób postronnych), ustalenia świadków zdarzenia oraz powiadomienia o zdarzeniu właściwego przełożonego lub osoby pełniącej służbę dyżurną, przy czym może on nie wykonywać tych czynności, jeśli zagroziłoby to życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu jego lub innej osoby, a także jeśli spowodowałoby to konieczność zaniechania (przez niego) czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia — ale tylko do czasu ustania tego zagrożenia lub tej konieczności (art. 37);
- 11) gdy wystąpiły objawy uzasadniające konieczność udzielenia osobie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub medycznych czynności ratunkowych albo nastąpiła śmierć tej osoby lub wyrządzona została szkoda w mieniu znacznej wartości, właściwy przełożony lub osoba pełniąca służbę dyżurną niezwłocznie zapewniają (w razie potrzeby) wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe osobom poszkodowanym i zapewniają zabezpieczenie śladów i dowodów użycia lub wykorzystania ś.p.b. oraz informują o tym zdarzeniu właściwą miejscowo jednostkę organizacyjną Policji — ponadto osoba pełniąca służbę dyżurną ma powiadomić o ww. zdarzeniu właściwego miejscowo prokuratora, a przełożony także ma ustalić, czy użycie lub

⁸ Zob. ustawa z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (tekst jedn. DzU z 2016 r., poz. 1868 ze zm.), art. 3.

- wykorzystanie ś.p.b. nastąpiło zgodnie z prawem i niezwłocznie powiadomić swojego przełożonego (art. 39);
- 12) użycie lub wykorzystanie ś.p.b. strażnik dokumentuje w notatniku służbowym lub w notatce (o treści wskazanej w art. 54 u.ś.p.b.) — jednakże w przypadku, gdy skutkiem było zranienie osoby lub wystąpienie innych widocznych objawów zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć, zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia należy sporządzić notatkę i przekazać ją przełożonemu (art. 51);
- 13) w przypadku śmierci bądź zranienia osoby — właściwy przełożony lub osoba pełniąca służbę dyżurną niezwłocznie mają zapewnić strażnikowi niezbędną pomoc, w szczególności psychologiczną lub prawną (art. 10).

Przed 5 czerwca 2013 r.

Przed dniem wejścia w życie u.ś.p.b. (5 czerwca 2013 r.) strażnik zgodnie z ówczesnym brzemieniem art. 23a ust. 1 u.r.ś mógł — wobec osób uniemożliwiających wykonywanie przez niego czynności określonych w ustawie — stosować następujące ś.p.b.: 1) siła fizyczna; 2) pies służbowy; 3) kajdanki; 4) chemiczne środki obezwładniające w postaci ręcznego miotacza gazu; 5) broń gazowa. W tym stanie prawnym użycie ś.p.b. przez strażnika było obwarowane ograniczeniami, gdyż ich stosowanie powinno: 1) odpowiadać potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i zmierzać do podporządkowania się osoby wydanym poleceniom (art. 23a ust. 2 u.r.ś.); 2) możliwie najmniej naruszać dobra osobiste osoby, w stosunku do której zostały one podjęte (art. 23a ust. 7 u.r.ś.). Wówczas (tj. przed wejściem w życie u.ś.p.b.) kwestie szczegółowe związane z użyciem ś.p.b. przez strażnika, w tym przypadki ich użycia, określono poprzez odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów dotyczących Policji (art. 23a ust. 5 u.r.ś.), tj. ustawy z 6 kwietnia 1990 r. o Policji⁹ oraz rozporządzenia Rady Ministrów¹⁰ z 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego¹¹. W tym stanie prawnym ustawa o Policji regulowała użycie ś.p.b. w art. 16, gdzie wskazano katalog tych środków i podstawowe warunki ich stosowania (tj. niepodporządkowanie się wydanym poleceniom, potrzeba wynikająca z konkretnej sytuacji) oraz w ust. 4 tego artykułu, gdzie zawarto delegację upoważniającą RM do określenia rozporządzeniem pozostałych kwestii. Z tych przepisów do strażnika miała zastosowanie jedynie ta delegacja ustawowa, ponieważ wówczas — jak wyżej

wspomniano — pozostałe aspekty stosowania ś.p.b. były dla niego określone w art. 23a ust. 2 i ust. 7 u.r.ś.

Ostatnia wersja¹² wydanego na podstawie tej delegacji rozporządzenia RM (ww. z 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów ś.p.b.), stosowana odpowiednio do strażnika, wskazywała, że:

- 1) ś.p.b. mogły być stosowane dopiero po bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania zgodnego z prawem i po uprzedzeniu jej o tym, że będą one użyte (§ 1 ust. 2);
- 2) można było odstąpić od wzywania osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz od uprzedzenia o użyciu ś.p.b., jeżeli zwałoka groziła niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia (§ 1 ust. 3);
- 3) ś.p.b. powinny być stosowane w taki sposób, aby osiągnięcie podporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom powodowało możliwie najmniejszą dolegliwość dla osoby, wobec której zastosowano te środki (§ 2 ust. 1);
- 4) należało odstąpić od stosowania ś.p.b., jeżeli osoba, wobec której ich użyto, podporządkowała się wydanym poleceniom (§ 2 ust. 2);
- 5) dopuszczano stosowanie jednocześnie różnych ś.p.b. — jeżeli było to konieczne dla osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom (§ 2 ust. 3);
- 6) wobec kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazywał na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalectwie należało stosować wyłącznie chwytty obezwładniające, a od 22 lipca 2005 r. w sytuacji zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, gdy zastosowanie tych chwytów okazało się nieskuteczne (dla osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom) — także inne ś.p.b. na zasadach ogólnych (§ 4);
- 7) siłę fizyczną należało stosować w celu obezwładnienia osoby, odparcia czynnej napaści albo zmuszenia do wykonania polecenia — nie wolno było zadawać uderzeń, chyba że strażnik działał w obronie koniecznej albo w celu odparcia zamachu na życie, zdrowie ludzkie lub mienie (§ 5);
- 8) pies służbowy mógł być wykorzystywany w przypadkach: odpierania czynnej napaści, pokonywania czynnego oporu, pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa (nie wykroczenia), udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej, tj. doprowadzanej przez strażnika (art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. f u.r.ś.), przy czym — poza odpieraniem czynnej napaści i poza czynnościami podejmowanymi wobec osób wymienionych w art. 17 ust. 1 pkt 6 ustawy o Policji¹³ — pies służbowy powinien być

¹² DzU z 2005 r., nr 135, poz. 1133.

¹³ Art. 17 ust. 1 pkt 6 ustawy o Policji miał wówczas następującą treść: „w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w przypadkach wymienionych w pkt 1–3 i 5, albo za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, roboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodowania w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia lub zdrowia”.

⁹ Ustawa z 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. DzU z 2017 r., poz. 2067 ze zm.). W omawianym okresie obowiązywały kolejno teksty jednolite opublikowane w DzU: z 2011 r., nr 287, poz. 1687; z 2007 r., nr 43, poz. 277; z 2002 r., nr 7, poz. 58; z 2000 r., nr 101, poz. 1092; z 1990 r., nr 30, poz. 179 — wszystkie wraz z aktualnymi zmianami.

¹⁰ Rada Ministrów — dalej jako RM.

¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (DzU z 1990 r., nr 70, poz. 410 ze zm.).

mieć założony kaganiec, chyba że specjalnie wytresowano go do działania bez kagańca (§ 15);

- 9) kajdanki można było stosować wyłącznie wobec osób zatrzymanych, tj. doprowadzanych przez strażnika (art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. f u.r.ś.), w celu udaremnienia ucieczki, zapobieżenia czynnej napaści, zapobieżenia czynnemu oporowi (od 23 października 2003 r. doprecyzowano¹⁴, że kajdanki należało stosować w celu częściowego unieruchomienia kończyn górnych osoby — na ręce trzymane z przodu, a jeżeli osoba była agresywna lub niebezpieczna — także na ręce trzymane z tyłu), przy czym zawsze był zakaz stosowania kajdanek wobec osób poniżej 17 lat, gdyż strażnik nie miał uprawnienia do stosowania prowadnic (§ 6);
- 10) chemiczne środki obezwładniające (ręczny miotacz gazu, ewentualnie broń gazowa¹⁵) należało stosować — przy zachowaniu szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości mogące stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzkiego — w przypadkach: odpierania czynnej napaści, pokonywania czynnego lub biernego oporu, pościgu za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa (nie wykroczenia), udaremniania ucieczki osoby zatrzymanej, tj. doprowadzanej (art. 23 ust. 1 pkt 4 lit. f u.r.ś.) przez strażnika, przeciwdziałania niszczeniu mienia (§ 12);
- 11) w przypadku zranienia osoby — należało natychmiast udzielić jej pierwszej pomocy i w razie potrzeby spowodować podjęcie działań ratowniczych, a przed 22 lipca 2005 r. — zapewnić pomoc lekarską (§ 16 ust. 1);
- 12) kobiecie ciężarnej — zawsze należało zapewnić pomoc lekarską (§ 16 ust. 2);
- 13) w przypadku śmierci lub szkody w mieniu po zrealizowaniu czynności wymaganych przy zranieniu strażnik był obowiązany kolejno: zabezpieczyć ślady i nie dopuścić osób postronnych na miejsce zdarzenia, w miarę możliwości ustalić świadków, powiadomić dyżurnego miejscowej jednostki Policji i swojego (od 22 lipca 2005 r. — bezpośredniego) przełożonego (§ 16 ust. 3);
- 14) każdy fakt zastosowania ś.p.b. należało udokumentować w notatniku służbowym, a gdy nastąpiło zranienie, śmierć osoby, szkoda w mieniu lub ś.p.b. stosowano wobec kobiety ciężarnej — strażnik miał obowiązek złożyć przełożonemu (od 22 lipca 2005 r. — bezpośrednio) zawierający te dane szczegółowy raport, a przed 22 lipca 2005 r. — sformalizowaną notatkę służbową (§ 17 ust. 1–3);
- 15) o śmierci osoby w wyniku zastosowania ś.p.b. przełożony (bezpośredni — od 22 lipca 2005 r.) strażnika miał obowiązek powiadomić miejscowego prokuratora i wyższego przełożonego (§ 17 ust. 4); przełożeni, a od 22 lip-

ca 2005 r. kierownicy jednostek organizacyjnych PSR, byli obowiązani badać zasadność, warunki i sposób stosowania ś.p.b. przez podległych im strażników (§ 18).

Przed 30 stycznia 1997 r.

Od początku wejścia w życie ustawy o rybactwie śródlądowym (1 lipca 1985 r.), aż do dodania¹⁶ w tej ustawie wyżej omówionego art. 23a (30 stycznia 1997 r.) problematyka stosowania ś.p.b. przez strażnika była określona w art. 23 ust. 3, ust. 6 i ust. 7 u.r.ś., a kwestie szczegółowe — w tym przypadki użycia ś.p.b. — w ust. 3–7 rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych z 27 sierpnia 1985 r. w sprawie szczegółowych warunków użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez strażników Państwowej Straży Rybackiej¹⁷. W tym okresie (do 30 stycznia 1997 r.) kwestie stosowania ś.p.b. przez strażnika były określone w art. 23 u.r.ś. w następującym zakresie: w razie naruszenia lub zagrożenia naruszenia ustawy oraz przepisów wydanych na jej podstawie strażnik mógł — w celu zmuszenia do podporządkowania się swoim poleceniom — zastosować ś.p.b. polegające na użyciu siły fizycznej, psa służbowego lub ręcznego miotacza gazu (ust. 3); wobec kobiet o widocznej ciąży, ludzi w podeszłym wieku, dzieci do lat 13 i osób ułomnych o widocznym kalectwie (ust. 6) był zakaz użycia ś.p.b.

Obowiązujące w tym okresie (do 30 stycznia 1997 r.) wspomniane rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych z 27 sierpnia 1985 r. w sprawie szczegółowych warunków użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez strażników PSR uszczegółowiło natomiast stosowanie ś.p.b. przez strażnika, stwierdzając, że:

- 1) ś.p.b. mogły być stosowane w razie naruszenia lub zagrożenia naruszenia przepisów u.r.ś. oraz przepisów wydanych na jej podstawie, w celu zmuszenia do podporządkowania się poleceniom wydanym przez strażnika na podstawie tych przepisów (§ 1) tylko w wypadkach i z zachowaniem warunków określonych w ustawie (§ 2);
- 2) ś.p.b. mogły być stosowane po uprzednim wezwaniu do zachowania się zgodnego z prawem i po bezskutecznym uprzedzeniu o użyciu tych środków (chyba że wszelka zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego albo mienia w znacznych rozmiarach), przy czym użycie jakiegokolwiek ś.p.b. nie mogło mieć na celu spowodowania dolegliwości ani uszczerbku na zdrowiu osób, w stosunku do których miał on być użyty (§ 3);
- 3) do obezwładnienia osoby, odparcia czynnej napaści albo zmuszenia do wykonania polecenia (które strażnik mógł wydać) mogła być użyta siła fizyczna, przez co należało rozumieć użycie siły mięśni w postaci chwytów

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z 23 września 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (DzU nr 175, poz. 1694).

¹⁵ Przepisy o Policji nie zawierały szczegółowych regulacji dotyczących broni gazowej.

¹⁶ Ustawa z 27 września 1996 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (DzU z 1996 r., nr 128, poz. 602).

¹⁷ Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 27 sierpnia 1985 r. w sprawie szczegółowych warunków użycia środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej przez strażników Państwowej Straży Rybackiej (DzU z 1985 r., nr 46, poz. 229).

- rękami lub innych ruchów ciała — przy czym nie można było zadawać uderzeń, chyba że strażnik działał w obrobie koniecznej albo w celu odparcia zamachu na życie ludzkie lub mienie w znacznych rozmiarach (§ 4);
- 4) pies służbowy z nałożonym kagańcem mógł być użyty do odpierania czynnej napaści, zatrzymywania i obezwładniania osób, a ponadto także bez kagańca — w tych wypadkach, w których strażnik był uprawniony do użycia broni palnej (§ 5);
- 5) ręczny miotacz gazu mógł być użyty do odpierania czynnej napaści lub pokonywania czynnego oporu, jednakże przy jego stosowaniu strażnik powinien zachować ostrożność, uwzględniając właściwości chemicznych (aerozolowych) środków obezwładniających, które mogły stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzkiego (§ 6);
- 6) osobom, które w wyniku zastosowania ś.p.b. doznały uszkodzeń ciała, strażnik był obowiązany udzielić pierwszej pomocy, a gdy zachodziła potrzeba — także zapewnić opiekę lekarską (§ 7);
- 7) komendant wojewódzki PSR był zobowiązany do sprawdzania wiedzy podległych strażników dotyczącej przepisów regulujących warunki użycia i sposób postępowania przy użyciu ś.p.b. (§ 10).

Podsumowanie

Brzmienie podstawowych przesłanek stosowania ś.p.b. zmieniło się dwukrotnie — 30 stycznia 1997 r. i 5 czerwca 2013 r. Do pierwszej zmiany strażnik mógł stosować ś.p.b. w razie naruszenia lub zagrożenia naruszenia ustawy o rybactwie śródlądowym oraz przepisów wydanych na jej podstawie i w celu zmuszenia do podporządkowania się swoim poleceniom. Od 30 stycznia 1997 r. ś.p.b. mogły być stosowane przez strażnika wobec osób uniemożliwiających wykonywanie mu czynności określonych w ustawie o rybactwie śródlądowym, a od 5 czerwca 2013 r. może on użyć ś.p.b. lub wykorzystać je do celów określonych w ustawie o rybactwie śródlądowym — wyłącznie w zakresie realizacji zadań ustawowych PSR (tj. dwóch ww.). Analiza treści powyższych trzech różnych zapisów brzmienia podstawowych przesłanek stosowania ś.p.b. przez PSR prowadzi do wniosku, że co do istoty zmieniły się one tylko nieznacznie.

Katalog ś.p.b., w które wyposażono PSR, i katalog przypadków ich użycia zmieniły się istotnie dwa razy, tj. 30 stycznia 1997 r. i 5 czerwca 2013 r. (wejście w życie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego). Pierwotnie ten katalog ś.p.b. obejmował tylko: siłę fizyczną, psa służbowego i ręczny miotacz gazu. Ogólnie rzecz ujmując, te ś.p.b. mogły być użyte w przypadkach, do których łącznie należały: obrona konieczna, czynna napaść, zamach na życie ludzkie lub mienie w znacznych rozmiarach, zatrzymanie osoby (do doprowadzenia), obezwładnienie osoby, czynny opór, zmuszenie do wykonania polecenia, dopuszczalność użycia broni palnej. Przy tym każdy z ww. ś.p.b. miał przyporządkowane inne przypadki

uprawniające do jego użycia (tzn. nie było jednego wspólnego katalogu przypadków użycia ś.p.b., który miałby zastosowanie dla wszystkich ś.p.b., w które wyposażono PSR). W ramach ww. pierwszej zmiany regulacji dotyczącej ś.p.b. (30 stycznia 1997 r.), PSR dodano prawo użycia kajdanek i broni gazowej oraz więcej przypadków użycia poszczególnych ś.p.b., tj.: pościg za osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa, udaremnienie ucieczki zatrzymanego, czynności podejmowane wobec osób wymienionych w art. 17 ust. 1 pkt 6 ustawy o Policji, bierny opór i niszczenie mienia, a także zlikwidowano przypadek określany jako „kiedy PSR może użyć broni palnej”. Druga zmiana (5 czerwca 2013 r.), związana z wejściem w życie ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, pozbawiła PSR prawa użycia broni gazowej. Natomiast dodała jej prawo użycia i wykorzystania pałki służbowej i „paralizatora”. Ponadto wszystkim ś.p.b. wykorzystywanym przez PSR przyporządkowano takie same przypadki ich użycia. W tym „nowym” katalogu (przypadków użycia ś.p.b.) znalazły się przypadki występujące (co do istoty) w poprzedniej regulacji, tj. polecenie, czynny opór, bierny opór i niszczenie mienia, oraz przypadki nowe, których istota sprowadza się do: zamachu na osobę, zmierzania do takiego zamachu, bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia, ujęcia lub zatrzymania osoby oraz udaremnienia jej ucieczki i pościgu za taką osobą, autoagresji. Ponadto w ramach tej zmiany PSR zyskała możliwość prewencyjnego użycia siły fizycznej (w postaci techniki transportowej) i kajdanek, a także wykorzystania wobec zwierzęcia: siły fizycznej (w postaci technik obrony, ataku i obezwładnienia), pałki służbowej, ręcznego miotacza środków chemicznych i „paralizatora”. Reasumując powyższy wątek, można zauważyć, że katalog ś.p.b., w które wyposażono PSR, i katalog przypadków ich użycia zostały zwiększone i nieco zmodyfikowane.

W zakresie trybu postępowania przy użyciu (wykorzystaniu) ś.p.b. przez PSR należy stwierdzić, że zmienił się on (istotnie) także dwa razy, tj. 30 stycznia 1997 r. i 5 czerwca 2013 r. Pierwotnie regulacja tego trybu postępowania obejmowała tylko: zakaz stosowania ś.p.b. w celu spowodowania dolegliwości lub uszczerbku na zdrowiu osoby; nakaz zmierzania do podporządkowania się poleceniom; nakaz stosowania ś.p.b. tylko w wypadkach i zachowaniem warunków ustawowych; zakaz ich użycia wobec kobiet o widocznej ciąży, osób o wyglądzie do 13 lat, w podeszłym wieku i ułomnych; w zakresie czynności przed ich użyciem — nakaz wezwania do zachowania zgodnego z prawem, uprzedzenia o ich użyciu — chyba że zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia ludzkiego lub mienia w znacznych rozmiarach; w razie zranienia — nakaz udzielenia pierwszej pomocy i zapewnienia opieki lekarskiej (w razie potrzeby). Do najistotniejszych elementów pierwszej zmiany trybu postępowania przy użyciu ś.p.b. należało to, że: zezwolono na łączne użycie kilku takich środków; zezwolono na ich stosowanie wobec kobiet o widocznej ciąży, osób o wyglądzie do 13 lat, starców i osób o widocznej niepełnosprawności

(dopiero od 22 lipca 2005 r.); wprowadzono bezwzględny obowiązek udzielenia pomocy kobiecie ciężarnej; jeżeli nastąpiło zranienie osoby, jej śmierć lub szkoda w mieniu — wprowadzono obowiązek zabezpieczenia miejsca zdarzenia, ustalenia świadków, powiadomienia przełożonego (bezpośredniego — od 22 lipca 2005 r.) i dyżurnego miejscowej jednostki Policji; jeżeli nastąpiła śmierć osoby — zobowiązano przełożonego (bezpośredniego — od 22 lipca 2005 r.) do powiadomienia miejscowego prokuratora i wyższego przełożonego; wprowadzono obowiązek odnotowania w notatniku każdego faktu użycia ś.p.b. oraz — w przypadku zranienia osoby, jej śmierci, szkody w mieniu, użycia ś.p.b. wobec kobiety ciężarnej — sporządzenia szczegółowego raportu, a przed 22 lipca 2005 r. — sformalizowanej notatki służbowej; przełożeni, a od 22 lipca 2005 r. kierownicy jednostek organizacyjnych PSR byli zobowiązani do badania zasadności, warunków i sposobu stosowania ś.p.b. przez podległych im strażników. Do najważniejszych elementów drugiej zmiany należało to, że: wprowadzono rozwiązanie, iż wobec kobiet o widocznej

cięży, osób, których wygląd wskazywał na wiek do 13 lat, starców oraz osób o widocznym kalektwie — gdy zastosowanie chwytów obezwładniających okazało się nieskuteczne — inne ś.p.b. na zasadach ogólnych można stosować tylko w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia (wykreślono mienie); zmodyfikowano możliwość rezygnacji z wezwania i uprzedzenia o użyciu ś.p.b., tj. przesłankę w postaci niebezpieczeństwa dla mienia zastąpiono przesłanką w postaci zagrożenia dla wolności strażnika PSR lub innej osoby; wprowadzono możliwość odstąpienia w niektórych przypadkach od udzielenia pierwszej pomocy i odłożenia w czasie czynności zabezpieczających miejsce zdarzenia; doprecyzowano obowiązki przełożonych i określono obowiązki osób pełniących służbę dyżurną; wprowadzono obowiązek zapewnienia strażnikowi (który użył ś.p.b.) niezbędnej pomocy — w szczególności psychologicznej lub prawnej; wprowadzono regulację wykorzystania ś.p.b. Reasumując powyższe, można zauważyć, że zakres czynności wykonywanych przez strażnika PSR w związku użyciem ś.p.b. został zwiększony, doprecyzowany i nieco zmodyfikowany.

Patrycja Jursza¹

Kwalifikacja prawna zdarzeń drogowych

Streszczenie: Prawidłowa kwalifikacja prawna oraz nazewnictwo stosowane w odniesieniu do zdarzeń drogowych stanowi problem dla osób niezwiązanych ze środowiskiem zajmującym się bezpieczeństwem ruchu drogowego. W codziennym świecie czy w środkach masowego przekazu bezustannie słyszy się takie określenia jak: wypadek, kolizja, stłuczka. Wyrażenia te stosowane są w sposób niezrozumiały i niezgodny z ich przeznaczeniem.

Artykuł ma na celu wyjaśnienie terminów stosowanych w odniesieniach do zdarzeń mających miejsce w ruchu drogowym oraz wskazanie różnic pomiędzy poszczególnymi rodzajami takowych zdarzeń drogowych. W poszczególnych rozdziałach zostaną omówione podstawy prawne zdarzeń drogowych, a także przypadki w których ustawowe znamiona czynu zabronionego nie zostaną spełnione. Celem dodatkowym jest przedstawienie w sposób uproszczony i przystępny poprawnej kwalifikacji prawnej, która niejednokrotnie dla młodych policjantów zajmujących się zagadnieniami związanymi z bezpieczeństwem ruchu drogowego, a także obsługą zdarzeń drogowych stanowi problem w początkowych etapach służby w pionach ruchu drogowego. Artykuł powstał na podstawie obowiązujących przepisów prawa, literatury przedmiotu, dostępnego orzecznictwa polskich sądów, oficjalnych raportów Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji, a także zawodowego doświadczenia autora.

Słowa kluczowe: zdarzenia drogowe, kolizja drogowa, wypadek drogowy, kwalifikacja prawna zdarzeń drogowych, inne zdarzenia drogowe

Abstract: The correct legal qualification and naming used in relation to traffic incidents is a problem for people who are not connected to the traffic safety environment. In everyday world or in mass media, words such as accident, collision, cullet are constantly used. These expressions are used in a way that is incomprehensible and incompatible with their purpose.

The article aims to clarify the terms used in reference to events occurring in road traffic and to indicate the differences between particular types of such Road incidents. The individual chapters will discuss the legal basis of Road incidents, as well as cases in which the statutory features of a prohibited act will not be met. The additional goal is to present in a simplified and accessible manner a correct legal qualification, which is often a problem for young policemen dealing with issues related to Road safety as well as handling road traffic events in the initial stages of service in the Traffic Divisions. The article was based on the applicable legal regulations, subject literature, available cases law of Polish courts, official reports of the Traffic Office of the Police Headquarters, as well as the author's professional experience.

Keywords: traffic incidents, road collision, traffic accident, legal qualification traffic incidents, other traffic incident

¹ Sierż. mgr inż. Patrycja Jursza — absolwentka Wydziału Mechanicznego Politechniki Gdańskiej, spec. Inżynieria Mechaniczna — Medyczna oraz Technologie Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Doktorantka Akademii Marynarki Wojennej, Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich (AMW WDiOM). Referent Wydziału Ruchu Drogowego Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku (WRD KMP Gdańsk), ukończony kurs specjalistyczny z zakresu ruchu drogowego, w służbie od 19 listopada 2013 r., od początku w Wydziale Ruchu Drogowego.

Kontakt z autorką za pośrednictwem redakcji.

Wstęp

Według oficjalnych danych statystycznych Biura Ruchu Drogowego KGP², liczba zarejestrowanych w Polsce pojazdów silnikowych (tj. pojazdy wyposażone w silnik z wyłączeniem motorowerów i pojazdów szynowych) systematycznie rośnie. W latach 2006–2015 zanotowano wzrost o 66% liczby zarejestrowanych pojazdów silnikowych. Wraz ze wzrostem liczby zarejestrowanych pojazdów silnikowych, rośnie liczba zdarzeń drogowych. Na drogach publicznych, w strefach ruchu lub zamieszkania w 2016 r. wg oficjalnego raportu Biura Ruchu Drogowego KGP miały miejsce 33 664 wypadki drogowe, w których śmierć poniosło 3026 osób, a 40 766 zostało rannych, w tym ciężko 12 109 osób. Kolizji w tym okresie zgłoszono 406 622.

Przytoczone statystyki obejmują zdarzenia na drogach publicznych, w strefach ruchu lub zamieszkania. Dane nie obejmują zdarzeń drogowych zaistniałych poza wyżej wymienionymi miejscami. Nie ulega wątpliwości, że liczba zdarzeń drogowych oraz ich skutki w postaci rannych lub zabitych osób stanowią problem w zapewnieniu bezpieczeństwa ruchu drogowego. Stosowanie prawidłowej kwalifikacji prawnej w odniesieniu do zdarzeń drogowych stanowi problem zarówno dla osób niezwiązanych ze środowiskiem zajmujących się bezpieczeństwem w ruchu drogowym, jak i dla początkujących policjantów pionu ruchu drogowego. Problem poprawnej klasyfikacji wynika z nieznajomości lub niezrozumienia elementarnych pojęć oraz zakresu ich obowiązywania, dlatego w celu uporządkowania i usystematyzowania wiedzy z tego zakresu powstał niniejszy artykuł.

Pojęcia wypadku drogowego, kolizji drogowej, zdarzenia drogowego

Wypadek drogowy

Wypadek drogowy³ zgodnie z art. 177 kodeksu karnego (dalej jako k.k.) to nieumyślne naruszenie zasad bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, którego skutkiem jest odniesienie przez inną osobę obrażeń ciała określone w art. 157 § 1 k.k. Problem obrażeń ciała zostanie omówiony w dalszej części artykułu. Zarządzenie (nr 30 KGP z 22 września 2017 r.) w sprawie pełnienia służby na drogach (w § 1 pkt 2 ppkt 4) oraz zarządzenie (nr 31 KGP z 22 października 2015 r.) w sprawie metod i form prowadzenia przez Policję statystyki zdarzeń drogowych (§ 2 pkt 1) podają definicję **wypadku drogowego**, jako zdarzenie drogowe, w wyniku którego jest osoba zabita albo ranna. Warto zauważyć

różnice w definicji wypadku drogowego zastosowanego w kodeksie karnym oraz w przytoczonych zarządzeniach. Akt niższej rangi, jakim jest zarządzenie nie określa definicji w sposób bardziej szczegółowy, a wręcz przeciwnie dokonuje jej uogólnienia. W związku z powyższym należy uznać, że definicja zawarta w kodeksie karnym trafniej, a zarazem bardziej zrozumiale określa termin wypadku drogowego. Wyjaśnienia wymaga zamysł ustawodawcy, co do terminów zawartych w art. 177 k.k., takich jak: ruch lądowy, inna osoba oraz obrażenia ciała.

Pojęcie **ruch lądowy**⁴ obejmuje ruch odbywający się na drogach publicznych i w strefach zamieszkania, torowiskach, na drogach wewnętrznych, na terenach budowlanych i przemysłowych, lotniskach itp., a więc jest to ruch odbywający się w miejscach dostępnych do powszechnego użytku. Do zaistnienia ruchu lądowego należy spełnić następujące przesłanki:

- miejsce takowego ruchu jest ogólnodostępne;
- istnieje rzeczywisty ruch pieszych lub pojazdów, w którym możliwe jest zagrożenie bezpieczeństwa osób.

Ustawa Prawo o Ruchu Drogowym w art. 1 pkt 1 oraz art. 2 określa zakres terytorialny konieczny do powstania zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Obejmuje on zarówno drogi publiczne, strefy ruchu, strefy zamieszkania, jak i inne drogi, ale o charakterze **ogólnodostępnym**. Na przykład takim miejscem **ogólnodostępnym**, na którym odbywa się **rzeczywisty ruch pojazdów lub osób** jest parking pod supermarketem czy teren stacji benzynowej, a także drogi wewnętrzne osiedli mieszkaniowych, jak również place przed dworcem. Pojęcie ruchu lądowego **nie obejmuje** miejsc dostępnych dla określonej grupy pojazdów lub uczestników ruchu oraz w sytuacji, gdy nie występuje rzeczywisty ruch pojazdów, np. wjazd z posesji na podwórko⁵, przejazd traktorem przez grunt rolny⁶, warsztat naprawczy⁷, droga prywatna. Pojęcie ruchu wodnego i powietrznego na potrzeby niniejszego artykułu dotyczącego wyłącznie ruchu lądowego zostaną przez autorkę pominięte.

Stwierdzenie „inna osoba” określa, iż do wypełnienia ustawowych znamion wypadku drogowego warunkiem koniecznym jest spowodowanie obrażeń ciała lub śmierci u osoby innej niż sprawca. Na przykład, jeżeli kierujący spowoduje zdarzenie drogowe, w którym jadący z nim pasażer lub inny uczestnik ruchu np. pieszy odniesie obrażenia ciała (określone w art. 157 § 1 k.k.), to wypełnione zostaną znamiona wypadku drogowego. Wyjątek stanowi sytuacja, kiedy spowodowanie wypadku drogowego nastąpi przez osobę najbliższą, wtedy znamiona przestępstwa zostaną wypełnione, natomiast ściganie

⁴ Wyroku SN z 24 czerwca 2017 r., sygn. akt V KK 435/12 w sprawie M.M. oskarżonego z art. 178a § 1 k.k.

⁵ Postanowienie SN z 20 sierpnia 1976 r., VII KZP 11/76, OSNPG 1976, z. 9, poz. 74; wyrok SN z 11 października 2000 r., IV KKN 250/2000.

⁶ Wyrok SN z 2 marca 2012 r., V KK 358/1.1.

⁷ Wyrok SN z 19 maja 1978 r., VII KZP 13/78, OSNPG 1978, nr 8–9, poz. 89.

² E. Szymon, *Wypadki drogowe w Polsce w 2016 roku*, <<http://statystyka.policja.pl/st/ruch-drogowy/76562,Wypadki-drogowe-raporty-rocne.html>>, 24 grudnia 2017 r., s. 5–8.

³ *Kodeks Karny*, Teksty Ustaw Becka, Warszawa 2017, s. 58, stan prawny 1 listopada 2017 r.

sprawcy następuje na wniosek osoby najbliższej w rozumieniu kodeksu karnego, o czym informuje art. 177 § 3.

Obrażenia ciała⁸ to naruszenie czynności narządów albo rozstrój zdrowia. Definicja obrażenia ciała zawarta jest w kodeksie karnym i określana jest mianem uszczerbku na zdrowiu. Uszczerbek na zdrowiu podzielony jest na trzy stopnie: ciężki, średni i lekki. Uszczerbek ciężki określa art. 156 §1 k.k., który wymienia katalog naruszeń czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia w postaci: pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia, innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia, lub zniekształcenia ciała⁹.

Uszczerbek średni określony jest w art. 157 § 1 k.k., jako naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia powyżej 7 dni. Natomiast uszczerbek lekki definiuje art. 157 § 2 k.k., jako naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia poniżej 7 dni. Określenie zdarzenia drogowego, jako wypadku drogowego w kontekście uszczerbku na zdrowiu możliwe jest tylko w przypadku, kiedy następstwem jest powstanie średniego lub ciężkiego uszczerbku, lub śmierć innej osoby. W świetle zarządzenia (nr 31 KGP) za śmiertelną ofiarę wypadku drogowego¹⁰ uważa się osobę zmarłą na miejscu wypadku drogowego lub w ciągu 30 dni od dnia wypadku drogowego na skutek doznanych w jego wyniku obrażeń ciała. Śmiertelną ofiarą wypadku nie będzie osoba, która:

- zmarła lub odniosła obrażenie w stopniu średnim albo ciężkim bezpośrednio przed zdarzeniem;
- targnęła się na własne życie;
- zmarła lub odniosła obrażenia w stopniu średnim, lub ciężkim, które nie były skutkiem obrażeń powstałych w zdarzeniu drogowym, a były następstwem utraty przytomności przez tę osobę¹¹.

W przypadku zdarzenia drogowego ze zwierzęciem, w którym poniesie ono obrażenia w stopniu średnim lub ciężkim, a nawet zgon nie jest ono kwalifikowane, jako wypadek drogowy. Warto nadmienić, że w kwestiach ustalania uszczerbku na zdrowiu właściwym podmiotem, posiadającym stosowaną wiedzę i uprawnienia w zakresie ustalania stopnia uszczerbku jest lekarz medycyny, w kwestiach spornych zaś lekarz medycyny sądowej. Naruszenie czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia powyżej 7 dni ustalane jest na podstawie rzeczywistych obrażeń osoby, a nie jak niekiedy błędnie jest to interpretowane na podstawie liczby dni zwolnienia lekarskiego.

Ustawodawca w art. 178 k.k. ustanowił tzw. kwalifikowany typ wypadku drogowego¹², dotyczy on zaostrenia kary za spowodowanie wypadku drogowego w przypadku, kiedy sprawca w chwili popełnienia czynu znajduje się w stanie nietrzeźwości albo pod wpływem środków odurzających lub gdy zbiegł z miejsca zdarzenia.

Definicja **stanu nietrzeźwości**¹³ zawarta jest w art. 115 § 16 k.k., a także art. 46 ust. 1 pkt 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości oraz przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Stan nietrzeźwości zachodzi, jeśli: zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila lub zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzą do stężenia przekraczającego te wartości. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii w art. 4 pkt 16, wskazuje definicję **stanu pod wpływem środka odurzającego**¹⁴. Jest to stan pod wpływem każdej substancji pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działającej na ośrodkowy układ nerwowy, określony w wykazie środków odurzających stanowiącym załącznik nr 1 do ustawy. Załącznik, o którym mowa stanowi wykaz związków chemicznych, których posiadanie jest zabronione, a ich działanie wpływa negatywnie na prawidłowe funkcjonowanie ośrodkowego układu nerwowego. Ustawowe znamiona **zbiegu z miejsca wypadku**¹⁵, wypełnia osoba, która w sposób umyślny, w celu uniknięcia odpowiedzialności, ukrycia stanu, w jakim się znajduje (np. nietrzeźwości), ustalenia przebiegu zdarzenia, zacierania śladów lub wykrycia przez organy ścigania oddaliła się z miejsca wypadku przed przybyciem Policji, lub innych upoważnionych z mocy prawa służb (np. Żandarmeria Wojskowa, straż pożarna).

Odpowiedzialność karna sprawcy wypadku drogowego

Spowodowanie wypadku drogowego jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3 opisaną w art. 177 § 1 k.k. Artykuł 177 § 2 k.k. określa, iż jeżeli następstwem wypadku jest śmierć innej osoby albo ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. W kodeksie karnym przewidziane jest zaostrenie kary, o którym mowa w art. 178 § 1 w przypadku spowodowania wypadku drogowego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, lub gdy sprawca zbiegł z miejsca zdarzenia. Sąd w takich sytuacjach orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo

⁸ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 478, stan prawny 1 sierpnia 2017 r.

⁹ *Kodeks Karny*, Teksty Ustaw Becka, Warszawa 2017, s. 53, stan prawny 1 listopada 2017 r.

¹⁰ Zarządzenie nr 31 komendanta głównego Policji z 22 października 2015 r. w sprawie metod i form prowadzenia przez Policję statystyki zdarzeń drogowych (Dz. Urz. z 2015 r., nr 85) § 2 pkt 1 ppkt 4.

¹¹ Tamże, ppkt 1,2.

¹² M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, wyd. cyt., s. 527.

¹³ Ustawa z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (DzU z 1982 r., nr 35, poz. 230) art. 46 ust. 1 pkt 3; *Kodeks Karny*, Teksty Ustaw Becka, Warszawa 2017, art. 115 § 16, s. 41, stan prawny 1 listopada 2017 r.

¹⁴ Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (DzU z 2005 r., nr 179, poz. 1485) art. 4 pkt 26.

¹⁵ M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz...*, wyd. cyt., s. 529; M. Antas, K. Sala, *Kodeks Karny*, Warszawa 2017, s. 267, stan prawny lipiec 2017 r.